

пов'язаних із формуванням превентивного виховного середовища. Вони самостійно проектують оригінальні та педагогічно доцільні варіанти навчальної та виховної діяльності, які стосуються розбудови виховного простору. Запропоновані ними технології та проекти відповідають потребам та можливостям учнів різних вікових груп. Педагоги володіють уміннями прогнозувати можливі результати навчальної та виховної діяльності після використання технології формування превентивного виховного простору загальноосвітнього навчального закладу.

Таким чином, можна зробити висновок, що для посилення ефективності формування науково-методичного супроводу превентивного виховного середовища, необхідно, насамперед, підвищувати особистісний рівень готовності педагогів загальноосвітніх навчальних закладів до формування превентивного виховного середовища шляхом впровадження відповідних семінарів-тренінгів, педагогічних консультацій тощо.

Список використаної літератури

1. Головінова В. О. Управління якістю – стратегія розвитку / В. О. Головінова, В. П. Головінов // Світло. – 2000. – № 1. – С. 46–49.
2. Ларина В. П. Научно-методическое сопровождение инновационной деятельности общеобразовательных школ как средство развития региональной системы образования / В. П. Ларина : автореф. доктора пед. наук. по спец. 13.00.01. – Самара, 2008. – 58 стр.
3. Сорочан Т. Співтворчість – одна з ознак технології науково-методичного супроводу / Т. Сорочан // Матер. науково-практичної конф. “Активізація творчого потенціалу учнівської молоді в контексті глобалізації освіти”, 2012 – С. 34–40.
4. Родигіна І. Провідні функції методичної служби / І. Родигіна // Post-методика. – № 3 (207). – 2009. – С. 12–19.

В. М. Оржеховська,
м. Київ

СУТНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Розкрито сутність превентивного виховного середовища ЗНЗ, його складові.

Ключові слова: превентивне виховання; значення здоров'я, виховної системи, середовища; виховна система школи; партнерська взаємодія.

Україна активно розбудовує громадянське суспільство, у якому передбачається регулювання девіантної поведінки, тобто негативних проявів поведінки у молодіжному середовищі. Однак в умовах сучасних трансформаційних процесів в Україні спостерігається тенденція до загострення соціально-економічних, психолого-педагогічних та медико-біологічних факторів, які детермінують деструктивну поведінку школярів.

Динаміка зростання за останнє десятиліття кількості неповнолітніх із девіантною поведінкою та урізноманітнення форм девіацій не лише доводять складність, глибину, полімотивованість цієї проблеми, а й підтверджують неефективність здійснюваних превентивних (попереджувальних, охоронних, захисних) заходів та недосконалість науково-методичного забезпечення

процесу профілактики девіантної поведінки школярів.

Серйозними деструктивними факторами є погіршення стану здоров'я учнів та вживання психоактивних речовин; недоліки соціально-педагогічної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів; негативний вплив асоціальних структур, підліткової субкультури; послаблення виховної функції школи; негативний вплив засобів масової інформації, Інтернету та розвиток девіантної поведінки школярів (комп'ютерна адикція); жорстке поводження з дітьми; дитяча бездоглядність; суперечливість та неузгодженості у законодавстві, відсутність ювенальної юстиції тощо.

Як свідчать сучасні дослідження педагогів і медиків, за період навчання в школі здоров'я дітей значно погіршується. Зокрема зір погіршується втричі, слух – у 1,3 раза, постава – в 4,6 раза; сколіоз – у 15 раза, хвороби нирок – у 1,5 раза, органів травлення – у 2,5 раза, стан нервової системи погіршується удвічі (треба зважити ще й на те, що кожна третя дитина народжується з різними відхиленнями у розвитку нервової системи); хвороби ендокринної залози збільшуються у 2,5 раза.

За останні 20 років у 1,5 раза почастишали хронічні захворювання, які спостерігаються майже у 60 % учнів. Показово, що існує прямий зв'язок між захворюваннями і негативними проявами у поведінці школярів, можливостями опанувати навчальний матеріал. Ця проблема загострюється для половини хворих дітей. На стан здоров'я негативно впливає вживання психоактивних речовин (тютюну, алкоголю та інших наркотичних речовин). Загальновідомо, що курить кожний третій підліток, кожен четвертий вживає алкоголь. Окремо треба відмітити руйнівний вплив на підліткову психіку телевідеопродукту, комп'ютерних ігор з демонстрацією жахів, насильства, статевої розпусти.

Україна продовжує передувати в Європі за темпами поширення ВІЛ/СНІДу.

Суттєвою причиною втрати здоров'я підлітків є емоційний дискомфорт, спричинений труднощами навчального процесу: перевантаження програмним матеріалом, складнощами стосунків у системі учні – вчителі – батьки, інтенсивним впливом середовища.

У результаті зростає емоційна напруга, підсилена некомфортними стосунками, подальшою втратою інтересу до знань. У восьмому класі цього інтересу не мають уже 40–50 відсотків учнів. Загострюється почуття невпевненості, меншовартості, зниженої самооцінки, з'являється агресія, невдоволення собою і світом. Негативні емоції “приглушуються” тютюном, алкоголем, іншими наркотиками.

Активізується агресивність, особливо дівчат: ще 15 років тому серед правопорушників було 5–7 % дівчат, нині 15–17 %.

Загрозливим явищем у суспільстві стає насильство щодо неповнолітніх. За останні 20 років вдвоє збільшилось число молодих батьків-алкоголіків і наркоманів. У таких сім'ях кожную третю дитину б'ють дуже часто, кожную десяту – постійно, кожную п'яту ображають, принижують людську гідність. Це також призводить до втрати здоров'я. А ще треба не обминути проблему дитячої бездоглядності, безпритульності, бродяжництва.

У результаті вищезазначених і багатьох інших соціально-економічних психолого-педагогічних факторів більша частина – до 60 % підлітків мають

хронічні захворювання. Закінчують школу лише 5–7 % практичного здорових старшокласників.

Подолання цих причин можливе через створення педагогічно збагаченого середовища, формування превентивного виховного середовища, яке стане фактором інтегративного впливу на процес розвитку й саморегуляції дітей, становлення життєстійкості, життєздатності, життєвої компетентності особистості.

Превентивне виховне середовище – це сукупність реально діючих соціально-педагогічних факторів, що зумовлюють соціально-духовний розвиток особистості, її соціально-правову підтримку та відповідальну поведінку у процесі активної динамічної взаємодії із соціальними інституціями.

Головним осередком профілактичної діяльності в умовах превентивного виховного середовища є загальноосвітній навчальний заклад як простір спільного буття педагогів, школярів та батьківської громади, в якому створено модель самоцінності дитини, максимального забезпечення її інтересів, взаємодії партнерів, реалізуються інноваційні технології педагогічної підтримки, соціального, педагогічного, медичного супроводу дітей з різними життєвими проблемами.

Однією з провідних і необхідних умов формування превентивного виховного середовища навчального закладу є створення ефективної виховної системи.

Виховна система школи – це упорядкована цілісна сукупність компонентів виховання (мета, суб'єкти виховання, їхня діяльність, спілкування, відносини, кадровий потенціал, матеріальна база), які сприяють розвитку (фізичному, інтелектуальному, духовному, одним словом, всебічному) і саморозвитку учнів. Виховна система зорієнтована на конкретні умови, враховує інтереси, потреби дітей та дорослих, тому вона не може бути ідентичною у різних регіонах, навіть у двох сусідніх школах.

У процесі побудови виховної системи формується “обличчя” навчального закладу, його позитивний імідж, що має важливе значення для розвитку індивідуальності членів шкільної спільноти. Виховна система школи обов'язково вирізняється чимось особливим, притаманним окремій школі – школа правових знань, патріотичного виховання, сприяння здоров'ю тощо.

Виховна система школи не ідентична системі виховної роботи. Під системою виховної роботи школи розуміють, як правило, систему взаємозалежних виховних заходів (справ, акцій), у кращому випадку це підсистема у загальній освітній системі школи, у гіршому – набір заходів, що проводяться не завжди сплановано і осмислено.

Для превентивного виховного середовища характерними є компоненти: предметно-просторовий, ціннісно-смісловий, процесуально-операційний (технологічний) і контрольно-оцінний (результативний).

Критерієм предметно-просторового компонента є зв'язок і керованість різноманітних функціональних зон. Показниками цього критерію є матеріальне середовище навчального та позанавчального процесу (приміщення, меблі, прилади, оснащення, архітектурні складові тощо; забезпечення різних видів

навчальної діяльності початкової, основної та старшої школи (класні кімнати, спеціалізовані кабінети, лабораторії, забезпечення трудової діяльності: майстерні, ділянки, теплиці); фізкультурно-спортивної діяльності різних вікових категорій (спортивні зали, клуби, спортивні та ігрові майданчики, їдальня, оздоровчий центр тощо); ігрової діяльності (ігрові кімнати, спортивні та ігрові майданчики); художньо-естетичної діяльності (зали, спеціалізовані профільні кабінети, художні дитячі центри); місця інформаційно-комунікативної діяльності (спеціалізовані кабінети, радіо- і телестудії, достатня кількість комп'ютерів); екологічної діяльності (усі приміщення ЗНЗ та закладів позашкільної освіти, шкільне подвір'я, прилеглі до школи території).

Критерієм ціннісно-сислового компонента є персоналізація, створення індивідуального простору для учнів, різноманітні види діяльності: соціально-громадська, здоров'язбережувальна, навчально-пізнавальна, інформаційно-комунікативна та інші.

Процесуально-операційний компонент проявляється в діяльнісно-комунікативному інтегруванні, зокрема у партнерській взаємодії, співвіднесенні з поняттями, вміннями і навичками, проектній діяльності, укладанні колективних договорів тощо.

Критерієм контрольо-оцінного (результативного) компонента є гнучкість і керованість превентивним виховним середовищем за інтегрованого використання різноманітних функціональних зон, відображення результативності регуляторних актів; контроль і оцінка дотриманості Державних стандартів базової і повної середньої освіти згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14.01.2004 р. №24.

Стрижнем успішного формування превентивного виховного середовища є партнерська взаємодія, що є дієвим засобом взаємного підвищення виховного потенціалу ЗНЗ і його партнерів: сімей, громадських організацій і закладів та установ системи державної підтримки людини (органи правопорядку, заклади охорони здоров'я, МНС, СЕС, соціальні служби тощо). Виховний потенціал середовища спрямовується на обмеження його негативних факторів та посилення позитивних. Таким чином, сформоване превентивне середовище збагачує його виховний потенціал.

Список використаної літератури

1. Федорченко Т. Є. Профілактика девіантної поведінки школярів в умовах соціокультурного середовища: соціально-педагогічний аспект : монографія /Тетяна Євгенівна Федорченко. – Черкаси : ПП Чабаненко Ю. А. – 2011. – 488 с.
2. Чернуха Н. М. Інтеграція виховних впливів суспільства в сучасному освітньому середовищі : монографія / Надія Миколаївна Чернуха. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 302 с.
3. Оржеховська В. М. Превентивна педагогіка : [навч. пос.] / В. М. Оржеховська, О. І. Пилипенко. – О. : ТОВ "Інтерпрінт", 2006. – 284 с.
4. Гонтаровська Н. Освітнє середовище як фактор особистості дитини : [монографія] /Н. Гонтаровська. – К. : Дніпро – VAL, 2010. – 623 с.

О. М. Пархоменко,
м. Київ